

De overgang van bachelor- naar masterfase

In het recente rapport 'BaMa stroomt door' evalueert de Onderwijsinspectie de overgang van de bachelor- naar de masterfase.¹ Geconstateerd wordt dat steeds meer universiteiten een 'harde knip' gaan instellen: studenten moeten de driejarige bachelorfase geheel en al hebben afgerond voordat ze aan de één- of tweejarige masterfase mogen beginnen. Die universiteiten willen dus niet langer gebruik maken van de wettelijke mogelijkheid om studenten reeds voorwaardelijk tot de masterfase toe te laten. Dat is allemaal goed en wel, vindt de Inspectie, mits dat niet tot onaanvaardbare wachttijden leidt. In een brief aan de Tweede Kamer deelt minister Plasterk mee dat hij deze kanttekening onderschrijft.² Hiermee bevestigt hij het Beginsel van Onbelemmerde Studievoortgang als uitgangspunt voor het Nederlandse onderwijs.

Dat Beginsel houdt in dat onderwijsinstellingen zich moeten onthouden van maatregelen waarmee leerlingen of studenten belemmerd worden in hun studievoortgang (Holleman 2006, hoofdstuk 6).³ Een klassiek voorbeeld is het leerstof-jaarklassensysteem waarin leerlingen of studenten het hele jaar moeten doubleren als ze aan het eind van het jaar nog niet aan alle overgangseisen voldaan hebben. Ze krijgen geen gelegenheid om nog niet behaalde programmaonderdelen snel te herkansen, en reeds behaalde studiepunten worden vervallen verklaard. Het meest extreme voorbeeld waarin op dit Beginsel inbreuk wordt gemaakt is *gedwongen leegloop*. Dat is als studenten tot ledigheid veroordeeld worden: ze worden in hun studie geblokkeerd doordat ze een gedwongen wachttijd op hun weg vinden. En dat is precies wat er dreigt te gebeuren met de invoering van de 'harde knip' tussen bachelor- en masterfase.

Het College van Bestuur van de Technische Universiteit Delft heeft het voortouw genomen met de invoering van deze 'harde knip'. Men spiegelt zich daarbij aan de situatie in Angelsaksische landen. Daarbij wordt echter vaak vergeten dat de studieduur aldaar in principe gelijk is aan de cursusduur; dus van gedwongen wachttijden tussen bachelor- en masterfase is daar geen sprake. In Angelsaksische landen voelt men zich verantwoordelijk voor een *continue* ontwikkeling van studenten, zonder storende wachttijden.

Het Delftse College heeft zich daarom een aantal verplichtingen opgelegd voordat de 'harde knip' wordt ingevoerd:⁴

- 'De opbouw van [bachelor-]curricula en struikelvakken worden nog eens goed tegen het licht gehouden;
- Op de semestergrenzen komen er tentamenkansen voor alle derdejaaronderdelen;
- Wie nog één tentamen van zijn [bachelor-]diploma afzit, kan dat tentamen snel doen;
- De huidige zogeheten volgtijdelijkheidseisen binnen de bachelor worden opnieuw bezien;
- Er komen minimaal twee instapmogelijkheden per jaar in de masteropleidingen.'

Het College zet dus in op het tegengaan van studievertraging door verhoging van de studeerbaarheid van de bachelorfase, met voldoende herkansingsmogelijkheden, en op een in elk geval halfjaarlijkse instroom in de masterfase. Men zou echter ook kunnen denken aan de mogelijkheid in het kader van de bachelorfase al extra keuzevakken te volgen (bovenop het reguliere programma van 180 studiepunten) die vrijstellingen opleveren zodra studenten daadwerkelijk aan de masterfase beginnen. Op die manier kunnen ze eventuele wachttijden overbruggen. Ook zou men kunnen denken aan stages die weliswaar geen vrijstellingen opleveren, maar die in elk geval bijdragen aan de voortgezette ontwikkeling van studenten die op hun toelating tot de masterfase wachten.

Het Beginsel van Onbelemmerde Studievoortgang behoort tot de kern van de onderwijsethiek (Holleman 2006, hoofdstuk 6).³ Maar dit beginsel behoort, naar moderne bedrijfskundige inzichten, tevens tot de normale kwaliteitszorg. Ondernemingen die echt werk maken van hun kwaliteitszorg, kijken niet alleen naar productkwaliteit, maar doen ook aan *customer value management*. De onderneming trekt klanten als ze weten dat ze bij haar meer *customer value* (waar voor hun geld) krijgen dan bij de concurrentie. Eén van de componenten van 'customer value' is *just-in-time delivery*: de klant krijgt zijn producten of diensten precies op het moment dat hij/zij deze nodig heeft. Met andere woorden: het voorkomen van wachttijden is een belangrijke pijler van de kwaliteitszorg van een onderwijsinstelling.

Minister Plasterk vindt dat onderwijsinstellingen een beleid moeten voeren waarin gedwongen wachttijden van studenten worden tegengegaan. Maar de vraag is of onderwijsinstellingen daartoe uit zichzelf bereid zijn, want het opheffen van wachttijden is voor hen een kostenpost. Het ware wenselijk dat hij als medewetgever daar ook duidelijke impulsen voor geeft. Bijvoorbeeld door uitdrukkelijk in de wet te ver-

melden dat de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) daarop moet letten bij haar periodieke beoordeling van de opleidingen in het hoger onderwijs en bij het toekennen van haar periodieke kwaliteitsstempel. Volgens de bestaande NVAO-criteria moet het programma van een opleiding 'studeerbaar [zijn] doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen'.⁵ Maar dat criterium heeft vooral betrekking op de studielast en -belasting *binnen* een opleiding; er is geen kwaliteitscriterium opgenomen dat betrekking heeft op wachttijden die *voorafgaan* aan de start van een opleiding.

Wes Holleman
weblog onderwijs 18-4-2007
www.onderwijsethiek.nl

¹ <http://www.onderwijsinspectie.nl/Documents/pdf/bamastroomtdoor>

² <http://www.minocw.nl/documenten/3104.pdf> (kenmerk HO/BL/2007/3104)

³ <http://igitur-archive.library.uu.nl/ivlos/2006-1108-200133/Onderwijsethieknov2006.pdf>

⁴ <http://www.delta.tudelft.nl/archief/j38/n16/20928>

⁵ <http://www.nvao.nl/accreditiekaders-nederland> > Accreditatiekader bestaande opleidingen